

นางสาวธีระนุช คล้าย ณ รั้งษี

นักศึกษาปริญญาโท สาขามานุษยวิทยามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การศึกษา ดนตรีประกอบการแสดงศิลปะกาย

หมู่บ้านท่าหมาก อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่

บทนำ

หากกล่าวถึงดนตรีประกอบการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ของไทยจะนึกถึงจังหวะเพลงที่คึกคักเร้าใจ สนุกสนาน ดังที่ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบุลย์ กล่าวไว้ในบทความเรื่องเอกลักษณ์ของดนตรีพื้นเมืองภาคใต้ คือเจ้าแห่งจังหวะแสดงออกทางอารมณ์ศิลปะของชาวใต้เป็นแบบง่าย ๆ มีสัมผัสจะมากกว่าความฝัน การสื่อสารทางอารมณ์จึงเน้นที่ถ้อยคำวาจา และท่าทางแห่งกายมากกว่าการใช้สัญลักษณ์ที่ซับซ้อน เครื่องดนตรีของภาคใต้ส่วนมากเป็นเครื่องตีให้จังหวะประกอบคำขับร้องและท่าทางการเต้นรำมากกว่าจะใช้เป็นทำนองเพื่อสื่ออารมณ์ส่วนเครื่องดีดสีและเครื่องเป่าจะเรียกได้ว่าไม่มีเลย ที่มีบ้าง เช่น ปี่ ซอ ก็ล้วนได้รับอิทธิพลจากแหล่งอื่น มักใช้เป็นตัวเสริมและผ่อนตามเครื่องตีทั้งสิ้น (สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบุลย์, 2524: 2-8)

การแสดงที่มีจังหวะดนตรีคึกคักเร้าใจ

สนุกสนานชนิดหนึ่งคือ “ศิลปะ” ดังที่ พรเทพ บุญจันทร์เพชร กล่าวถึงดนตรีประกอบการแสดงศิลปะมีความจำเป็นในการเรียกร้องความสนใจจากคนดูทำให้การแสดงชนิดนี้สนุกสนานคึกคัก เพราะการแสดงศิลปะจะต้องมีดนตรีประกอบตลอดเวลา จังหวะซ้ำเร็ว เปลี่ยนแปลงไปตามลีลาการต่อสู้ การไหว้ครูก็จะใช้ท่วงทำนองซ้ำ ๆ ต่อเนื่องกันจะเป็นจังหวะเร็ว คึกคะนอง (พรเทพ บุญจันทร์เพชร ,2544 : 75-76)

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบุลย์และคณะ ได้กล่าวว่าการแสดงของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ของไทย ที่เรียกว่า ศิลปะ มีสองรูปแบบ คือศิลปะมือเปล่าและศิลปะกริช แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ (1) ศิลปะยาโต๊ะ คือ ศิลปะที่เน้นศิลปะการต่อสู้ มีฝ่ายรุกและรับ ใช้สำหรับการประชัน (2) ศิลปะตารี คือศิลปะที่เน้นกระบวนการทำลีลาและจังหวะในการรำ (3) ศิลปะกายหรือกายอ คือศิลปะที่ใช้กริชประกอบการรำรำไม้ใช้การ

ต่อสู้ แต่เป็นการอวดลีลากระบวนการต่อสู้ส่วน
มากมักแสดงในเวลากลางคืน(สุริวงค์ พงศ์
ไพบุลย์และคณะ, 2543,136)

ศิลปะเป็นการละเล่นที่มีคุณค่าต่อสังคม ดัง
ที่ ปัทมาพร ชเลิศเพชร กล่าวไว้ว่า คุณค่าของ
ศิลปะสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ คุณค่าที่
มีต่อตนเอง ได้แก่ ทำให้ร่างกายมีสมรรถภาพ
ที่ดี มีความสง่างาม แข็งแรง คล่องแคล่วว่องไว
มีความกล้าหาญ มีความเชื่อมั่นในตนเอง
สามารถตัดสินใจอย่างเฉียบพลัน มีระเบียบ
วินัย รักความยุติธรรม ไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่นทำให้
สามารถบังคับใจตนเอง มีความสุขุม เยือกเย็น
ทำให้มีสัมมาคารวะ สุภาพ อ่อนโยน รู้จัก
ป้องกันตนเองเมื่อเกิดเหตุการณ์คับขัน ฝึก
กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ฝึกการมี
น้ำใจเป็นนักกีฬา มีไหวพริบ มีสมาธิ อีกทั้งยัง
เป็นการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพอนามัย และ
สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ คุณค่าต่อสังคม
ได้แก่ เป็นการรักษามรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้าน
ต่าง ๆ คือ ด้านศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้
คงอยู่และให้เป็นที่รู้จักกว้างขวาง ด้านความเชื่อ
และพิธีกรรมที่ปรากฏ อันเป็นการแสดงออกถึง
ความเคารพ กตัญญูต่อบรรพบุรุษ ชุมชนเกิด
ความสงบสุข เพราะศิลปะช่วยสร้างให้ผู้ที่ฝึกเป็นผู้
มีวินัยและมีความซื่อสัตย์ รักพวกพ้อง และ
คุณค่าต่อประเทศชาติ ได้แก่ เป็นการปลูกจิต
สำนึกให้คนไทยรักและหวงแหนศิลปวัฒนธรรม
อันเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์
ของชาติเป็นการแสดงที่สามารถสร้างชื่อเสียง
ให้กับประเทศชาติในการแข่งขัน ศิลปะในระดับ
ประเทศและระดับโลก (ปัทมาพร ชเลิศเพชร,
2542: 24)

ปัจจุบันชาวไทยมุสลิมภาคใต้นิยมการต่อสู้
แบบศิลปะน้อยลง ดังที่ ประพนธ์ เรืองณรงค์ ได้
ให้เหตุผลไว้ว่าเพราะมีศิลปะการต่อสู้อย่างอื่น
เข้ามาแทนที่ โดยเฉพาะศิลปะการต่อสู้แบบ
มวยไทย ซึ่งสังเกตได้จากเมื่อมีมวยไทยนัดใด
ไม่ว่าจะเป็นสังเวียนที่ปัตตานี ยะลาหรือ
นราธิวาส จะเต็มไปด้วยผู้ชมชาวไทยมุสลิมและ
อีกประการหนึ่ง คือชาวบ้านในสามจังหวัดภาค
ใต้มักชอบชมรายการโทรทัศน์ของมาเลเซียแต่
เมื่อมีรายการมวยไทยครั้งใดก็จะเปลี่ยนช่อง
กลับมาชมรายการโทรทัศน์ของไทยทันที ดัง
นั้นจึงควรสนับสนุนให้เยาวชนตระหนักถึง
คุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านเพื่อเป็นพื้นฐาน
ในการสร้างความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ดี
เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนในโรงเรียน
ระดับต่าง ๆ เพื่อส่งผลต่อการสืบต่อมรดก
วัฒนธรรมในท้องถิ่นต่อไป และหากศิลปะได้รับ
ความนิยมน้อยลงไปกว่านี้ ก็จะส่งผลให้ศิลปะ
การต่อสู้ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยมุสลิม
หายไปจากสังคมและทำให้เยาวชนรุ่นหลังหา
ได้ยากและไม่เห็นความสำคัญของศิลปะ
(ประพนธ์ เรืองณรงค์ ,2542)

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับศิลปะ ดัง
ที่ข้าคม พรประสิทธิ์ ได้ศึกษาเรื่องวัฒนธรรม
การบรรเลงดนตรีไทยภาคใต้และรวบรวม
บทเพลงประจำถิ่นภาคใต้ ซึ่งแบ่งวัฒนธรรมการ
บรรเลงออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ วัฒนธรรม
ของชาวไทยพุทธ วัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม
และวัฒนธรรมสำหรับประกอบพิธีกรรม ซึ่งพบ
ว่าในส่วนของซีละ(ศิลปะ)จะพบในจังหวัดสตูล
เป็นการรวบรวมหน้าทับกลองเท่านั้น ทำนอง
เพลงไม่สามารถสืบค้นได้และกำลังจะสูญหาย

จึงควรมีการศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมศิลปะการแสดงแขนงนี้ไว้ (ข่าวคม พรประสิทธิ์, 2550) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาดนตรีประกอบการแสดงศิลปะกาพย์ของชาวหมู่บ้านรำหมาด หมู่ที่ 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ ที่ยังมีผู้สืบทอดอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังมีการบรรเลงทำนองด้วยเครื่องดนตรีคือปี่กาพย์ กลองทนต์และโหม่ง ซึ่งหาชมและฟังได้ยาก ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จะช่วยให้ทราบผลตามที่ศึกษาและยังได้องค์ความรู้และคุณค่าทางการแสดงศิลปะกาพย์ที่เป็นการแสดงของท้องถิ่น

ความเป็นมาและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง กับการแสดงศิลปะกาพย์ ของหมู่บ้านรำหมาด

1) หมู่บ้านรำหมาด เมื่อครั้งโต๊ะละไมจิ เกื้อกุล ย้ายครอบครัวมาจากปากหลาด (บริเวณบ้านหัวหินปัจจุบัน) มาอยู่ที่บ้านรำหมาดได้ชักชวนเพื่อนบ้านมาอยู่รวมกันอีก 10 ครอบครัว ได้แก่ นายดาโห๊ะ นางแดง นายแบน นายเตบ

นายหาก นายกำเต็ม นายหนิม นายหลงสาด และนายปาว โต๊ะละไมจิเป็นผู้ที่ทุกคนเคารพนับถือและเป็นคนที่ก่อตั้งมัสยิดและเป็นอิหม่ามคนแรกของหมู่บ้าน “บ้านรำหมาด” เดิมชื่อว่า “หลาดตุ้ยฮัง” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นรำหมาด เนื่องจากคนในสมัยนั้นนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นจะบนบานและสร้างศาลาตามที่คนนับถือ เช่น ศาลาโต๊ะกูรณ ศาลาโต๊ะแหรบ ศาลาโต๊ะกรำหมาด ต่อมาจึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านรำหมาด” ปัจจุบันชาวบ้านมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างชนบท มีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ชาวบ้านทุกคนนับถือศาสนาอิสลาม มีรูปแบบการปกครองบริหารที่เอื้อให้ชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วม โดยมีผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะอิหม่าม และผู้อำนวยการโรงเรียน รวมถึงมีการตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาหมู่บ้านคอยดูแลลูกบ้านอย่างเป็นระบบ และชาวบ้านทุกคนให้ความร่วมมือในการจัดการบริหารหมู่บ้านอย่างเต็มที่ มีการประชุม จัดตั้งกลุ่มภายในหมู่บ้านอย่างเป็นทางการเพื่อช่วยพัฒนางานและอาชีพของชาวบ้านให้ดีขึ้น

▲ สัมภาษณ์นายตาบ หวังสบู

ตำนานที่มาของชื่อ “หมู่บ้านรำหมาด”

รำหมาดเป็นบ้านในตำบลเกาะกลางเล่ากันว่า มีชายผู้หนึ่งชื่อ “ขุนเชียว” ได้เข้าไปอาศัยอยู่เป็นคนแรกมีอาชีพจับปลาส่งขายชาวบ้านปากคลองบริเวณที่ขุนเชียวอยู่นั้นมีกระเซ้ใหญ่ สีขาว อยู่ด้วยเป็นกระเซ้ที่ไม่เคยทำร้ายใคร ต่อมาชาวบ้านปากคลองอพยพเข้าไปอาศัยด้วยตั้งขุนเชียวเป็นหัวหน้าปกครองทุกคนเคยเห็นกระเซ้ขาวตัวนี้ จากการที่เห็นตัวมันลายพร้อยนั่นเอง จึงเรียกชื่อว่า “โตะอุดอก” และมันปรากฏตัวให้ชาวบ้านเห็นในวันพระจันทร์เต็มดวงเสมอ ต่อมาไม่นาน กระเซ้ตัวนี้หายไปจนชาวบ้านแปลกใจแต่ขุนเชียวบอกว่าพบมันนอนตายอยู่ข้างจอมปลวก บริเวณที่เรียกว่า “คลองมาละ” ตัวไม่เปื่อยเน่า ชาวบ้านได้ตั้งศาลาขึ้นบริเวณนั้นเขียนว่า “ศาลโตะ กรำหมาด” (กรามัด KERAMA แปลว่า คักดี สิทธิ, มหัทศจรย, สถานที่คักดีสิทธิ) จากคำว่า กรามัดได้เพี้ยนเป็น “รำหมาด” ในสมัยต่อมา ประวัติศาสตร์ของชาวบ้านอาจอยู่ใน “มุขปาฐะ” เป็นบันทึกในความจำเล่ากันปากต่อปากแต่ถือว่ามีความสำคัญต่อชุมชน

2) ความเป็นมาของการแสดงศิลปะกาหยงของหมู่บ้านรำหมาด จากการสัมภาษณ์นาย ตาบ หวังสนุ่ อายุ 88 ปี และ นายย่าสาด หวังสนุ่ (เสริม) อายุ 64 ปี ได้เล่าว่าศิลปะกาหยงเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านในแถบภาคใต้ตอนล่างของไทย ศิลปะการแสดง แขนงนี้มีอยู่ในบ้านรำหมาด หมู่ที่ 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีมานานกว่า 100 ปี โดยที่นายหอย ห้าหัว ซึ่งเดิมเป็นชาวบ้านนุโบย ตำบลแหลมสน อำเภอละงู จังหวัดสตูล จากประวัติบิดาของนายหอยได้เดินทางไปอยู่ที่หมู่บ้านรำหมาดและแต่งงานกับมารดาของนาย

หอยซึ่งเป็นชาวบ้านรำหมาดหลังจากนั้นก็ย้ายกลับไปอยู่ที่บ้านนุโบย จังหวัดสตูลอีกครั้ง มีบุตรด้วยกันสองคนคือนายหอยและนายเหบบ (บิดาของนายตาบ หวังสนุ่) เป็นบุตรที่เกิดที่บ้านนุโบย ในสมัยเด็ก ๆ นายหอยได้เห็นการแสดงศิลปะในงานแต่งงานหลายครั้งก็เกิดความชื่นชอบ จึงเข้าไปรำเรียนโดยได้รับการถ่ายทอดการแสดงศิลปะกาหยงมาจากคณะศิลปะในจังหวัดสตูล (แต่ไม่ทราบชื่อคณะ) เมื่อโตขึ้นก็ได้ย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกรากที่หมู่บ้านรำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และเปลี่ยนนามสกุลจาก ห้าหัว เป็น สัตย์จิตร และครั้งหนึ่งได้รับเชิญในฐานะวิทยากรทางด้านศิลปะกาหยงให้ไปแสดงที่จังหวัดสตูล ชาวบ้านที่จังหวัดสตูลชื่นชอบการแสดงศิลปะกาหยงจึงได้เดินทางมารำเรียนการแสดงที่บ้านรำหมาด นายหอย สัตย์จิตรจึงได้ให้ลูกหลานของตนเองเรียนการแสดงกาหยงพร้อมกันไปด้วย จึงได้มีผู้สืบทอดศิลปะการแสดงกาหยงมาจนถึงปัจจุบัน คือ นายบุตร อ่อนนวน และนายตาบ หวังสนุ่ (บิดาของนายย่าสาด หวังสนุ่) ชาวบ้านรำหมาดพร้อมกับนายย่าหาด บุตรสมัน และนายกำเส็ม สัตย์จิตร หลังจากนายหอย สัตย์จิตรได้เสียชีวิตลง การแสดงศิลปะกาหยงก็หยุดทำการแสดง จนกระทั่งในปี 2547 โดยการนำของนายประสิทธิ์ สัตย์จิตร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านรำหมาดคนปัจจุบัน ได้ทำโครงการอนุรักษ์การแสดงพื้นบ้านแขนงนี้ไว้ โดยของบประมาณของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกระบี่ สนับสนุนโดย นายอำเภอประสิทธิ์ ภูซัชนิชกุล องค์การบริหารตำบลเกาะกลางและมูลนิธิชุมชนไทย มีผู้ที่สนใจในการแสดงศิลปะกาหยงเข้าร่วมโครงการจำนวน 15 คน ซึ่งเป็นชาวบ้านในตำบลเกาะกลาง

▲ นายย่ำอาด หวังสนุ่น

▲ นายเกษม ละเอียด

▲ นายวิชัย ปรามเภท

3) ผู้แสดงศิลปะกาหยัง

ปัจจุบันมีนักแสดงของหมู่บ้านร่าหมาดอยู่ 3 คน ซึ่งอายุก็มากแล้วและยังมีนักเรียนตามโรงเรียนในตำบลเกาะกลางที่ได้รับการร่ำเรียนมาจากวิทยากรของหมู่บ้านร่าหมาดทั้ง 3 คน ได้แก่

1) นายย่ำอาด หวังสนุ่น เกิดเมื่อปีพ.ศ.2491 ปัจจุบันอายุ 65 ปี ที่อยู่บ้านเลขที่ 103 หมู่ 2 บ้านร่าหมาด ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ บิดาชื่อนายตาบ หวังสนุ่น มารดา ชื่อนางอา หวังสนุ่น ทำอาชีพหมอยาสมุนไพร รับจ้างกรีดยาง เกี่ยวข้าวและค้าขาย มีความสามารถในการแสดงศิลปะกาหยังและดีทนคู่ประกอบจังหวะเพลงศิลปะกาหยังเรียนศิลปะกาหยังมาจากบิดา

2) นายเกษม ละเอียด เกิดเมื่อปีพ.ศ.2497 ปัจจุบันอายุ 59 ปี ที่อยู่บ้านเลขที่ 21 หมู่ 10 ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ทำอาชีพรับจ้างกรีดยาง เรียนศิลปะกาหยังมาจากนายตาบ หวังสนุ่น

3) นายวิชัย ปรามเภท เกิดเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2501 ปัจจุบันอายุ 54 ปี ที่อยู่ปัจจุบัน 21 หมู่ 2 บ้านร่าหมาด ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ทำอาชีพพนักงานภารโรงโรงเรียนบ้านร่าหมาด เรียนศิลปะกาหยังมาจากนายตาบ หวังสนุ่น

4) ขั้นตอนการแสดงศิลปะกาหยัง แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

4.1 การรำไหว้ครู เป็นการเชิญหรือบอกกล่าวครูบาอาจารย์ศิลปะกาหยังที่ล่วงลับไปแล้วให้รับทราบว่าจะมีการทำการแสดง เริ่มต้นด้วยการ

▲ **รำไหว้ครู สีทิต**

สละม (การทักทาย ด้วยการสัมผัสมือ) จากนั้นทำการรำรำไหว้ครูสีทิต การรำไหว้ครูกาหยง นั้น มีทั้งการรำเดี่ยวทีละคนหรือรำคู่ ซึ่งการรำเดี่ยวทีละคนนั้นเป็นการอวดลีลาความสวยงามของผู้แสดงแต่ละคน ส่วนการรำคู่นั้น เป็นการแสดงความพร้อมเพรียงและความสวยงาม ซึ่งนิยมแสดงทีละหลาย ๆ คู่ โดยไม่มีการแสดงท่าต่อสู้

4.2 การรำต่อสู้ เป็นการแสดงลีลา ชั้นเชิง ในการต่อสู้ ไม่ใช่การต่อสู้จริง ๆ หรือเอาแพ้นะ แต่อย่างไร เพื่อเป็นการฝึกศิลปะการป้องกันตัว ผู้แสดงจะแสดงท่าทางทั้งหมด 12 ท่าหลัก คือ ท่าปิดมือ, ท่าศอกกลับ, ท่ายูโด, ท่าวิ่งขึ้นเข้า, ท่าเฉียงคอ, ท่าเตะตัด, ท่าแทง, ท่าเตะหีบ, ท่าวิ่งขึ้นเข้าแล้วยูโดปิดหน้า, ท่ายูโดแล้ว

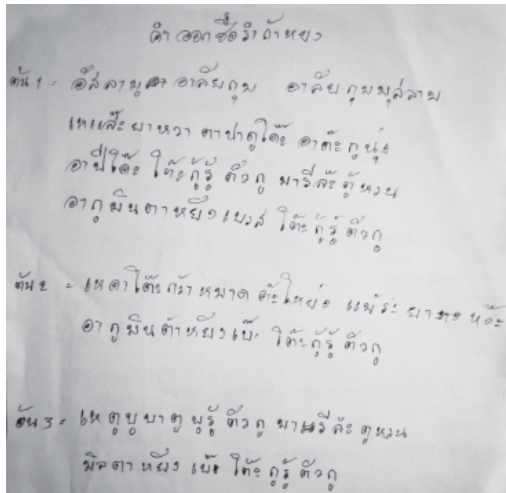

▲ **รำต่อสู้**

ปิดหน้า, ท่ากลับตัดมือและท่าศอกตีลังกา

5) เครื่องแต่งกายของผู้แสดงสีละกาหยง ประกอบด้วย หมวกแขก เสื้อแขนกระบอก ผ้าถุงหรือผ้า साโหรง กางเกงขายาวสีดำและผ้าคาดเอว ไม่สวมรองเท้า แต่ด้วยปัจจุบันบางครั้งต้องแสดงบนพื้นคอนกรีต กลางแจ้งจึงจำเป็นต้องสวมรองเท้า รองเท้าที่ใช้จะเป็นรองเท้าหุ้มส้น สีเทาหรือดำได้

6) บทบาทและหน้าที่ของดนตรีและการแสดง สีละกาหยงที่มีต่อชุมชน ด้านความเชื่อในพิธีกรรม คือพิธีถวายครูกาหยงเป็นการแสดงความเคารพครูบา อาจารย์ที่เคยสอนการแสดง สีละกาหยง บรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะทำในช่วงเดือนหก (นับช่วงเวลาตามแบบจันทรคติ) ของทุกปี โดยไม่กำหนดวันที่แน่นอน ในเวลา

▲ คำออกชื่อเชิงครุฑำกาหยงเขียนโดย นายตาบ หวังสบู

กลางคืน เดือน 6 ก็ค่าก็ได้ แต่ห้ามตรงกับวัน ศุกร์หรือคำของวันพฤหัสบดีไป วันศุกร์ สิ่งที่ใช้ สำหรับถวายครูประกอบด้วย หมากพลู ดอกเทียน (คนละเล่ม) ข้าวสาร ขมิ้น ข้าวเหนียว 3 ที่และน้ำตาล 3 ที่ พิธีถวายครูกาหยงนี้ไม่มีการ บรรเลงดนตรีหรือการแสดงศิลปะกาหยง ประกอบพิธี มีเพียงบทคำออกชื่อครูกาหยง มีใจความเกี่ยวกับเชิงครุฑมาขอคำปรึกษา นอกจากจะทำขึ้นเพื่อการบูชารำกาหยงแล้ว ในบางคราวทำพิธีเพื่อขอให้ช่วยปกป้องหมู่บ้าน ยามที่มีภัย ดังตำนานที่ชาวบ้านเล่าต่อ ๆ กัน มาว่า มีเจ้าที่คอยปกป้องรักษาชาวอำหมาด คือ เหาดา ไต่กะรำหมาด ซึ่งคือจระเข้ มีประวัติเล่า ต่อ ๆ กันมาว่า ครั้งที่บรรพบุรุษเดินทางด้วยเรือ เพื่อมาหาที่ทำกินแห่งใหม่เกิดมีพายุพัดระหว่ง การเดินทางเรือแตก ทันใดนั้นก็มีจระเข้มาคอย ช่วยให้อรอดชีวิตรอดมาตักยังบริเวณหาดบ้านร่า

หมาด หลังจากนั้นมาจึงเกิดความเชื่อว่ามีจระเข้ เจ้าที่ปกป้องรักษาหมู่บ้านร่าหมาดและเคยเล่า ว่าบางครั้งหากหมู่บ้านเกิดจะมีภัยจระเข้ตัว ใหญ่จะปรากฏให้เห็นเพื่อมาคุ้มครองหรือเพื่อ เตือนภัย

ด้านประเพณีและสังคม วงดนตรีศิลปะกาหยงนำไปใช้ในขบวนแห่เข้าสู่ันต์เด็ก ขบวน พาเหรดกีฬาหมู่บ้าน แสดงในงานต้อนรับบุคคล สำคัญที่มาเยี่ยมเยือนหมู่บ้านและแสดงในงาน สำคัญต่าง ๆ ที่ได้ถูกรับเชิญ หลังจากหมู่บ้าน ร่าหมาดได้ทำการรื้อฟื้นการแสดงศิลปะกาหยง จัดอบรมให้กับผู้ที่สนใจศิลปะการแสดงศิลปะ กาหยงและการแสดงพื้นบ้านอื่น ๆ โดยจัดหา วิทยากรในการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมทาง ด้านการแสดงพื้นบ้านของบ้านร่าหมาด มีการ จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมของหมู่บ้านร่า หมาดขึ้น เลือกหัวหน้าและคณะกรรมการเพื่อ เป็นศูนย์สำหรับฝึกซ้อมและสถานที่ติดต่อจาก บุคคลภายนอก ทางหมู่บ้านได้เข้าร่วมโครงการ วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนของจังหวัดกระบี่ และต่อมาได้รับโล่รางวัลโครงการวัฒนธรรม ไทยสายใยชุมชนดีเด่น ระดับภาค ประจำปีการ ศึกษา 2552 ของสำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม วันที่ 7 กันยายน 2552 ส่งผลให้บุคคลภายนอกรู้จัก และเข้ามาศึกษาดูงานอยู่เป็นประจำ

นอกจากนี้ทางชุมชนได้ส่งเสริมให้จัดการ เรียนการสอนภายในโรงเรียนนาทุ่งกลาง โรงเรียนเกาะหลังโสด โรงเรียนบ้านร่าปูและ โรงเรียนบ้านร่าหมาด ด้วยเหตุนี้ทำให้การดำรง ไว้ทางประเพณี วัฒนธรรมของชาวหมู่บ้านร่า หมาดยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน

ดนตรีประกอบการแสดงศิลปะกาหยง หมู่บ้านรำ หมาด

1) **นักดนตรี** ปัจจุบันมีนักดนตรีอยู่ในวง 4 คน คือ

1.1 นายเกษม บุตรสมัน เกิดเมื่อปีพ.ศ.2490 ปัจจุบันอายุ 64 ปี ที่อยู่ 93/1 หมู่ 2 บ้านรำหมาด ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ทำอาชีพเกษตรกรรม มีความสามารถตีกลองทนคู่ (กลองยี่น) และเป็นหัวหน้าวงศิลปะกาหยง มีความสามารถทางดนตรีคือบรรเลงทนคู่(กาหยง) รำมะนา (ลิเกป่า) และไวโอลิน (รองเง็ง) เรียนดนตรีมาจาก นายตาบ หวังสบู

1.2 นายไพรัช สงรักษ์ เกิดเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2502 ปัจจุบันอายุ 53 ปี ที่อยู่ 118/1 หมู่ 2 บ้านรำหมาด ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีอาชีพทำสวน รับจ้างกรีดยางพารา และเป็น อปพร. ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะกลาง มีความสามารถในการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทตี ได้แก่ ทนคู่ รำมะนา (ลิเกป่า) กลองแขกและฆ้อง เรียนดนตรีมาจากนายตาบ หวังสบู

1.3 นายภัทรารุช ปิตุคำ เกิดเมื่อวันที่ 19 มกราคม ปีพ.ศ.2502 ปัจจุบันอายุ 53 ปี ที่อยู่ ปัจจุบัน 100/1 หมู่ 10 บ้านขุนสมุทร ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีอาชีพรับจ้างกรีดยาง ทำนาและทำสวน มีความสามารถทางด้านดนตรี ได้แก่ เป่าปี่ขวา สีซอ สีไวโอลิน เล่นคีย์บอร์ด ทนคู่ ฆ้องโหม่งและขลุ่ย ได้รับการถ่ายทอดดนตรีศิลปะกาหยงมาจากนายบุตร อ่อนนวน

1.4 นายสาโรต ชื่อตรง เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2490 ปัจจุบันอายุ 65 ปี ที่อยู่ 47 หมู่ 2 บ้านรำหมาด ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่

▲ นายเกษม บุตรสมัน

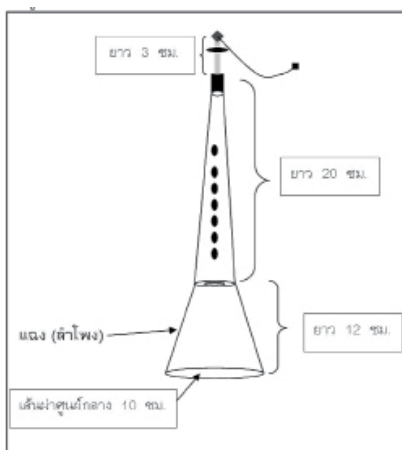
▲ นายไพรัช สงรักษ์

▲ นายภัทรารุช ปิตุคำ

▲ นายสาโรด ซื่อตรง

▲ ลักษณะของปี่กาหยง

อาชีพทำสวนและทำนา มีความสามารถในการตีฆ้องและทวนคู่

2) เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเพลงประกอบการแสดงศิลปะกาหยง ได้แก่

1. ปี่กาหยง ในวงดนตรีกาหยง บ้านรำหมาดแห่งนี้เริ่มมาจากนายบุตร อ่อนนวน ฝึกเป่าปี่ปล้องข้าว (ทำด้วยขงข้าว) อยู่ก่อน หลังจากนั้นนายติกา(ภาษาอาหรับจีรา) เป็นนักแสดงลึกลับปาตะลึกลับได้ทำปี่กาหยงขึ้นมา ซึ่งปี่เล่มนี้มีอายุมากกว่า 70 ปี และได้ตกทอดมาถึงนายภัทรารุช ปิตุคำ หรือชื่อเล่นว่า ย่าหรั่ง ชาวหมู่บ้านรำหมาด เป็นคนเดียวในปัจจุบันที่เป่าปี่กาหยงเพลงกาหยงนี้ได้ในวงนี้ ปี่กาหยงเล่มนี้ด้วยแกนไม้ขนุน ลำโพง เรียกภาษานักดนตรีในหมู่บ้านรำหมาดว่า “แฉง” ทำปากลำโพงมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 เซนติเมตร ยาว 12 เซนติเมตร ตัวปี่ทำจากเขาควาย เมื่อคว่ำเลาปี่ลงด้านล่างสุดของตัวปี่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3.5 เซนติเมตร ยาว 20 เซนติเมตร ส่วนด้านบนสุดของตัวปี่ มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 เซนติเมตร เจาะรู 7 รู ซึ่งแต่ละรูห่างกันประมาณ 2 เซนติเมตร ส่วนของกระบังลมหรือที่เรียกกันง่าย ๆ ว่า ที่กั้นปาก ทำด้วยพลาสติก มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 เซนติเมตร แกนปี่ที่เสียบปากปี่ทำด้วยไม้ มีความยาว 3 เซนติเมตร ลึนปี่ทำด้วยหลอดดูดน้ำพลาสติกมัดด้วยยางวง มีด้ายผูกติดปลายเลาปี่ เหตุที่ใช้หลอดดูด นายย่าหรั่ง กล่าวว่า ใช้ได้ดีเท่ากับไบลาน ไบโหนด เสียงก็เหมือนกัน และที่สำคัญหาได้ง่าย

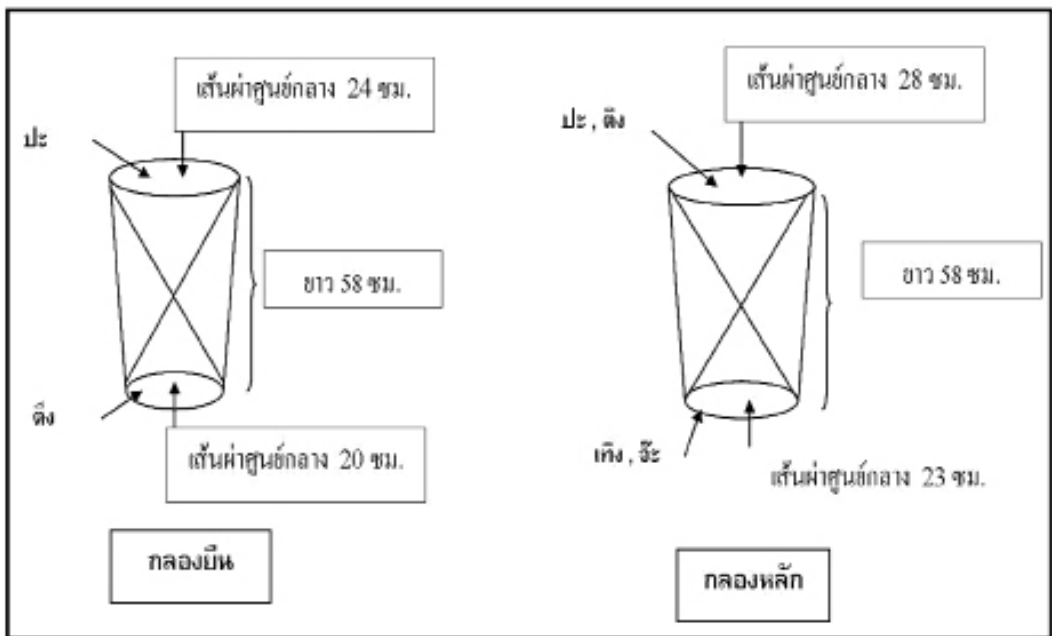
2. ฆ้อง 1 ใบ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง

▲ **ฆ้อง**

▲ **ลักษณะของทนต์**

17.5 นิ้ว ทำด้วยโลหะ ไม้ฆ้องมีความยาว 17 เซนติเมตร และราวที่ใช้แขวนทำด้วยท่อ อะลูมิเนียม สำหรับฆ้องใบนี้สั่งซื้อเมื่อปี 2547 ครั้งเมื่อเริ่มก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม

3. ทนต์ จากประวัติได้มาจากคณะลิเกฯ เช่นเดียวกับปี่ชวา อายุประมาณ 70 กว่าปี ทำ

มาจากไม้หาด (ไม้มะหาด) และหน้ากลองทำ ด้วยหนังวัว นักดนตรีที่หมู่บ้านรำหามาดเรียกชื่อ ของกลองสองใบดังนี้ ลูกใหญ่ เรียกว่า กลอง หลัก และลูกเล็กเรียกว่า กลองยี่น สำหรับกลอง หลักมีเส้นผ่าศูนย์กลางหน้ากลองด้านใหญ่ 28 เซนติเมตร และด้านตรงข้าม 23 เซนติเมตร

ความยาว 58 เซนติเมตร ส่วนกลองยี่นมี่เส้นผ่าศูนย์กลางหน้ากลองด้านใหญ่ 24 เซนติเมตร และด้านตรงข้าม 20 เซนติเมตร ความยาว 58 เซนติเมตร และมีเส้นหวายหลัง(เป็นไม้เถา ล้มลุกและเลื้อย) ร้อยหนึ่งหน้ากลองสองด้าน และพันรอบคอตัวกลองทั้งสองข้างหลายรอบ

วิธีการบรรเลงเพลงประกอบการแสดงศิลปะกาหยง เริ่มด้วย ปีบรรเลงขึ้นเพลงและดำเนินทำนองตลอดเพลง กลองหลัก(ตัวใหญ่) ดำเนินจังหวะ ให้เสียง ตึง(เทิง) จ๊ะ ปะ ตึง ตึง ตึง กลองยี่นม (ตัวเล็ก) ดำเนินจังหวะ ให้เสียง ตึง(เทิง) ปะ ส่วนฆ้อง จะเคาะจังหวะตกของทุกห้องเพลง คุ่มจังหวะเพลงให้สม่ำเสมอ ใช้

ผู้บรรเลง 4 คน มีลักษณะการวาง ดังนี้

4) ทำนองเพลงและหน้าทับประกอบการแสดงศิลปะกาหยง ซึ่งจะแบ่งทำนองเป็น 2 ช่วงของการแสดง คือ

ช่วงที่1 รำไหว้ครู ประกอบการแสดงศิลปะกาหยง ซึ่งมีด้วยกัน 2 แบบ คือ 1.ทำนองเพลงการไหว้ครูกาหยงแบบรำเดี่ยว 2.ทำนองเพลงการไหว้ครูกาหยงแบบรำคู่ ช่วงที่ 2 รำต่อสู้ ในส่วนของหน้าทับหลักของศิลปะกาหยงนั้น เมื่อตีรวมกันของกลองยี่นม กลองหลักและโหม่ง จะให้เสียง คือ จ๊ะ ปะ ลั้ง หรือ จ๊ะ ปะ ตึง

ทำนองเพลงประกอบ ไหว้ครูกาหยง (รำเดี่ยว)

_ ห _ ย	_ ม _ ร	ม ร ต	_____	_ ล _ ท	_ ม _ ร	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ทัง ตึง	ทัง ตึง	ทัง ตึง	ตึง จ๊ะ	ทัง ตึง	ทัง ตึง	ทัง ตึง	ตึง จ๊ะ
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ทัง ตึง	ทัง ตึง	ทัง ตึง	ตึง จ๊ะ	ทัง ตึง	ตึง จ๊ะ	ทัง ตึง	ตึง จ๊ะ
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ทัง ตึง	ตึง จ๊ะ	ทัง ตึง	ทัง ตึง	ทัง ตึง	ทัง ตึง	ทัง ตึง	ตึง จ๊ะ
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ทัง ตึง	ทัง ตึง	ทัง ตึง	ตึง จ๊ะ	ทัง ตึง	ทัง ตึง	ทัง ตึง	ตึง จ๊ะ
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ทัง ตึง	ทัง ตึง	ทัง ตึง	_____	ทัง ตึง	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
ทัง ตึง	ทัง ตึง	ทัง ตึง	_____	ทัง ตึง	_____	_____	_____

๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑
_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑
-----	-----	_๑_๑	๑ ๑ ๑ ๑	-----	_๑ ๑ ๑ ๑	-----	-----
๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑
๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	_๑_๑	_๑_๑	___๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑
๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑
_๑_๑	_๑_๑	-----	๑ ๑ ๑ ๑	___๑	_๑_๑	-----	-----
๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑
-----	-----	-----		-----	๑ ๑	-----	๑ ๑
๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑
-----	-----	-----	๑ ๑	-----	๑ ๑	-----	-----
_๑๑_๑๑	๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑
-----	_๑_๑	_๑_๑	-----	-----	-----	_๑_๑	_๑_๑
๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑	๑๑ ๑๑
	๑ ๑ ๑ ๑		๑		๑	๑ ๑	๑
_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	_๑๑_๑๑	___๑๑	___๑๑	___๑๑

๑๑๑๑๑๑

_ม_ร	_ม_ร	ม ร ต	ม ร	ม ร	ม ร	ม ร ต	ม ร
โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ
ม ร	ม ร	ม ร ต	ม ร	ม ร	ม ร	ม ร ต	ม ร
โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ
-----	-----	_ม_ร	_ม_	-----	-----	-----	_ม_ร
โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ
โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ
-----	-----	ฟ ม	ฟ ม	-----	-----	-----	-----
โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ
โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ
โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ
-----	-----	_ม_ร	_ม_	-----	-----	-----	_ม_ร
โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ	โ้ะ จัะ

จบเพลง

สรุป

จากการศึกษาวิจัยดนตรีประกอบการแสดงศิลปะกาหยัง หมู่บ้านรำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ พบว่ามีรูปแบบของการแสดงศิลปะและดนตรีที่เกิดจากบรรพบุรุษของฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่มีถิ่นกำเนิดต่างที่กันมีการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ไปอยู่ทางฝ่ายพ่อบ้างแล้วก็ย้ายไปอยู่ทางฝ่ายแม่บ้างกลับไปกลับมาและเมื่อไปอยู่ใน

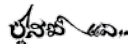
ชุมชนใดแล้วก็ย่อมรับเอาวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบนั้นติดตัวมาด้วย

ศิลปะกาหยังเป็นศิลปะที่ใช้กรีซประกอบการรำรำ แต่ศิลปะกาหยังที่หมู่บ้านรำหมาดไม่ใช้การรำที่ใช้กรีซประกอบการรำ เพราะเหตุว่าผู้ที่รับมานำมาถ่ายทอดไม่ครบสมบูรณ์ และด้วยปัจจุบันผู้ถ่ายทอดมีอายุมากร่างกายไม่เอื้อต่อ

การสอนทำให้ศิลปะกรีซไม่ได้รับการถ่ายทอด จึงทำให้การแสดงศิลปะกาหยงที่พบเห็นในที่หมู่บ้านร่าหมาดปัจจุบันนี้มีเฉพาะศิลปะมือเปล่า ในแบบการไหว้ครูและการต่อสู้ 12 ท่า และยังใช้ชื่อเรียกอย่างเดิมว่า ศิลปะกาหยง

เครื่องดนตรีที่พบเป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับการสืบทอดมาจากคนรุ่นก่อน คือ ปี่กาหยง และทงคู่ แต่ฆ้องได้จัดซื้อใหม่มาทดแทนของเก่าที่ชำรุด บทเพลงประกอบการแสดงศิลปะกาหยงที่พบในหมู่บ้านร่าหมาดมีการสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษไม่มีการแต่งเพลงขึ้นมาใหม่ ยังคงทำนองเพลงหลักไว้คือ ทำนองรำไหว้ครูและรำต่อสู้ ความสนุกสนานและความคิดคึกคักของการแสดงในช่วงการรำต่อสู้ เกิดจากผู้ตีทงคู่ที่คอยเร่งจังหวะ ยั่วยุให้ผู้แสดงออกท่าทางต่อสู้

การแสดงศิลปะในสมัยแรกๆ เป็นการแสดงเพื่อความสนุกสนาน เพื่อผ่อนคลายความ

ตึงเครียดจากการทำงาน และมารวมกลุ่มกันสร้างความสนุกสนานครื้นเครงต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เพราะสื่อบันเทิงอื่น ๆ ยังเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนน้อยมาก ศิลปะจึงเป็นสื่ออย่างที่อยู่ในความนิยมของชาวบ้าน ทำให้เกิดการรวมตัวกันแสดง เมื่อศิลปะได้รับความนิยมมากขึ้น จึงมีการรับจ้างไปแสดงยังงานต่าง ๆ ด้วย แต่สิ่งสำคัญของการรวมตัวแสดงศิลปะนั้นก็คือการได้พบปะสังสรรค์และคำนึงถึงความสนุกสนานมากกว่าค่าจ้างที่ได้รับจากการงานแสดงอย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้เราสามารถดูการแสดงศิลปะได้ที่งานแสดงเกี่ยวกับการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านต่าง ๆ เท่านั้น แต่ถ้าชุมชนหรือองค์กร ภาครัฐไม่เข้ามาสนับสนุนให้มีการสืบทอดต่อไป การแสดงศิลปะกาหยงที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนก็จะสูญหายไปจากสังคม

เอกสารอ้างอิง

- ข้ามคม พรประสิทธิ์.(2550). **วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทยภาคใต้**. งานทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน ปีทมาพร ชเลิศเพชร. (2542). **ศิลปะ : การละเล่นพื้นเมืองภาคใต้**.(หน้า 75-76). สงขลา : สถาบันราชภัฏสงขลา
- ประพนธ์ เรืองณรงค์.(2542). ศิลปะ. ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 16**. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีประทศ บุญจันทร์เพชร. (2544). **ศึกษานาฏศิลป์พื้นบ้านของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2524). **เอกลักษณ์ของดนตรีพื้นเมืองภาคใต้ : เจ้าแห่งจังหวัด**. ใน **ดนตรีพื้นเมืองภาคใต้**. (หน้า 2-8). สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2543). **กะเทาะสนิมกรีซและวิถีชีวิตชาวใต้ตอนล่าง**. (หน้า136).กรุงเทพฯ : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.